

című, irodalmi korszakváltást előrevetítő regényét, a szociografikus elemeket ötvöző egyéb műveit, *A sátán labdái* címmel írott „történelmi tudósítást”, a *Képek a kutyaszorítóból* címmel közölt „műhelytitok-naplójá”-t.

A kötet írásai szellemi időutazásra hívják, buzdítják az olvasót, de korántsem csak azért, hogy a múlttól eddig szerzett ismereteit gazdagítsák, hogy megértésüket segítsék, tájékozódásunk eligazító eszközei legyenek. Ez is fontos. De talán ennél is fontosabb az, hogy a tanulmányokból szerzett ismereteket beépítsük a magunk gondolkodásába, életvitelünk,

tevékenységünk vezérfonalaivá váljanak, a mai lét-helyzetünk megértésben segítsenek, az előttünk fölmerülő kérdések megoldásához kulcsot adjanak, amint azt a kötet borítójának fülszövege sugallja: Cseke Péter „tényfeltárásaival, az eszmetörténeti háttér bensőséges ismeretén alapuló – kisebbségi és többségi – létértelmezéseivel önismeretünket és közösségi önérték-tudatunkat gazdagítja. Szellemi immunanyagot sugároz, hogy értékhiányos korok után az emberi lét teljességének birtokába juthassunk.”

Máriás József

Végül Isten és gyermekei festszelenek Iancu Laura: *Míg kabátot cserél Isten*, Magyar Napló, 2014.

Ha Isten valóban kabátot cserél, a kabátváltás legalább két dolgot feltételez: Istennek több kabátja van, s alakot öltött létezésében ő maga (a profetikusan kijelentésnek valamiféle anyagi síkon igazolást adva) túlságosan aligha különbözik az ember testi burkától. („Teremté tehát az Isten az embert az ő képére, Isten képére teremté őt...” Látjuk: itt mintha a művészet egyfajta formulája és hierarchiája bukkanna elő: teremtő és teremtett, bár hierarchikusan óriási távolságra egymástól, de az arcuk egyforma.)

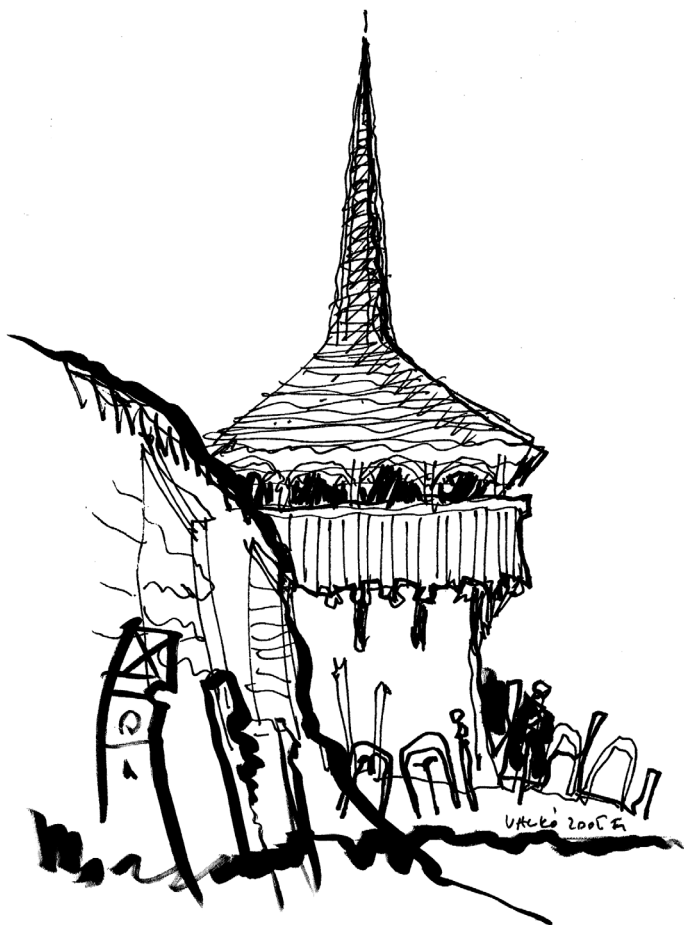
Az arcuk a távolságé és a közelségé; az arcuk – ahogy Iancu Laura írja: *A távolhoz közel*. Nem szédítő-e a váratlan távolság? „Karácsonyidő van. Úrjövét. / Újat kellene mondani, de nem lehet, / ma sem tudjuk, ki, hová közeleg. / Körülnézek. Éjfél is elmúlt. / Kinyitom ablakomat, senki, / senki nem hallja megsontosodott szavamat.”

Érzelmekről beszélünk, az érzelmek igazolásáról, mikor is akár az összes törvény megszegésére mindig akadna érv; csak hogy az embernek úgy kell tennie, mintha vég nélkül engedelmeskedne a világ eredendő törvényeinek; és a világ törvénye az érdek, a hatalom. Csak hogy akik Isten különleges kegyelmét bíráják, a változástalan örökkévalóságban is megsejtik azt a lendületet, amelyben a hitnek és kételynek, e két nagy szenvedélynek egyaránt megvannak az igazságai és a kétségbeesései. „Már nem hiszem / szavát a Hegyi beszédnek, / hiába boldogok, akik boldogok, / estére náluk is besötétedik, / estére ők is hazatérnek, /

ki tudja hogyan s hová – szegények” (*Reggelek*). A legközönségesebb életjelenség (kabát, kabátcsere) mélyén is mítosz, tehát költészet van. A mítoszba olvadás minden bizonnyal egyik legvonzóbb formája a demitologizálás: Isten kabátot cserél. („Körülölel egy messziről jött rettenet, / egyedül vagyok, hitetlenség, / egyedül, veled” – *Szerda*). Iancu Laura erőlködés nélkül képes meggyőzni bennünket, hogy üdvösségkeresésében, az ő költészetének szintjén, az örök hétköznapi gesztusok egyikeként, konkrét a spiritualitás; mint ahogy beláthatatlan gazdagságú és tarkaságú életanyaggal látja el költészetét a felsőbb valóság, Isten világa. Az, hogy a misztikum már-már érzékiséggel bír (ugyanakkor persze világiasodik is; egy kaotikus botladozású, a szekularizáltságára kevély világban hogyan is lehetne másképp?), mindenesetre az Istennel való gyümölcsöző közösség a lélek vallomását közvetlenné, természetessé és hatalmasan egyszerűvé, tökéletesen magától értetődővé emeli. De hát nem egy sziklaszlárd törvényről van itt szó? Az eredeti alkotás mindig spontánul és egyszerűen érzékelteti a kiválasztott sorsot a maga mesterkéletlen színeivel.

Isten tekintély: felettese és keze az embernek; Isten meghódíthatatlan, ebből fakad az általa kínált szabadság s misztérium is, amelynek nincs határa: „...még a fák is / a paradicsomkertre gondolnak” (*Vasárnap*). A misztériumhoz kötődő hit valósága magasabb a pusztá lehetőségénél. Amit a misztériumból a hit az egyén cselekedetévé tesz, abban nyomban megjelenik az intés (a szelíd parancs): ne fecsegy, hanem cselekedj, s ha cselekszel, morálisan egzisztálj.

Valkó (2005)

A hitét átélő egyénnek ez a momentuma egyszersmind a hitben bátor ember életbevágó monumentuma. Iancu Laura hívó, *szólandó énje* az abszolút elhivatottságig Istené. Annál érdekesebb, hogy – mint annyi kortársa – ő is hajlandó próbát tenni abból a jelenkori és hovatovább kifürkészhetetlen heroizusból, amely ugyan dacosan ragaszkodik az Örökkévalóhoz, viszont azzal a kitételrel, hogy korunk, a XX–XXI. század részére kifazonírozott örökkévalóságban mindig is megvolt, s legyen is meg az ész hatalma és érdeke.

Kiruccanni egy-egy kaland erejéig az értelem igazáért, persze csupán a másféleérés vágyától hajtva, és csakis a világ minél alaposabb megismerése végett: miért ne? Miért ne érne annyit a test ítélete, mint a léleké?

„Az ég magason, a föld kemény” – írja Iancu Laura. Milyen nehéz e különben roppant kompilált, de alig kifaragott mondaton el nem kárhozni! Az emberi sors eredendő kettőssége azonban valami hasonló, fekete-fehér szentenciában aligha megoldható. A modern vallásos líra bensőségességével, kendőzetlen vallomásaival, gyónásával voltaképpen a mai költői tétováság, a nagyszabású elhatározásait hangoztató hezitálás megtörője. A hagyományt hozza vissza, de immár a színpazar hagyományt, amelyből nem hiányozhat az avantgárd megannyi tanulsága; s olykor nagyon is földi, vaskos jelenségeket közvetít a maga töredékes módján. Ez a szubtilis líra, mely közben annyi tapasztalatot és filozófiát nyert, valami nem szunnyadó nosztalgia, a szavak eredeti jelentésének igénye, de felújult módon, a szép régi versek módjára belobbanó sugárzás, felfrissült formában; ez a szubtilis líra finomságaival, jámborságával, irányzatoktól való függetlenségével és a visszanyert szavak irgalmatlan egyértelműségével nem egyéb, mint maga a modern költészet. Nem elő-, nem utómodern. Modern. Tehát magányos, és gyónásra kényszerített líra. Mennyi gondterheltséget és kötelezettséget sejtet ez, csakhogy végül Isten és gyermekei fesztelenek. („te, mint aki mást nem is tudna, / mintha a szádra nőtt volna, / ma is megkérdesz: / Miért féltek, emberek?”)

Iancu Laura, aki Istennek szüntelenül beszélő alakot ad, e beszélt Isten nagyságát a közelség és a távolság feszültségében, a minden emberre leselkedő világi abszurditást pedig a hétköznapi drámák és tragédiák, a profán jelenségek sejtetésével kelti életre. „Árnyéktalan fájdalom. / Araszolva a sötétben / gaz verte utakon / hidegletés elgondolnom: / a hit is földre nyom” (*Anyám imádkozik*); „Számba veszem betegséged / (kevés hozzá a tíz ujjam), és nem szeretek / szembe nézni Krisztussal, aki a falon / veled együtt öregedett meg” (*Köszöntés*); „Sokadik napja nem imádkozom – csak öszülök” (*Őszben*).

Az egyén, s hogyne volna ez sokszorosan érvényes a költőre, nemcsak tetteivel, hanem érzéseivel is részt vesz a létezésben (ha úgy tetszik: részt vesz a történelemben) – érzései esztétikumává fejlődnek, s aki esztétikailag él, bizonyos értelemben máris szabad. A választás által leszünk magunké. Ami (metafizikai, de tán ontológiai értelemben is) Ádámtól máig kiterjesztve szüntelen választás jó és rossz között; az alternatíva tétjét jól kifejezi az a bizonyosság, hogy a jó és a rossz nyelvezetén csakis az egyén, va-

lójában a művészember képes sokszor és sokfélet mondani a létezésről. „Lehet-e ember az is ma, / ki, hogy szeretni tudjon, / nem a valóból merít, / kit az Örökérvényű éber szava / hittal s hűséggel bolondít? / Lehet-e ember ma az is, aki kimondja imáit?” (Nézőtérről).

A lét Isten szívében fészkel, a létben ott lakozik Isten. Ez nem két egymás mellett szorongó sík, amelyek vagy egybeesnek, vagy nem; a természetben benne rejlik a természetfölötti, és Isten megnyilatkozásai alapvetően a természetre (az embernek lelkierőt adó s az embert könyörtelenül magáénak tartó természetre) irányulnak. Most érthetjük meg, hogy egy hívő költő gondolkodásában mennyire kisszerűnek és nevetségesen rigorózusnak látszhat test és lélek szembeállítás. Isten gondoskodik az érzéki világ jelentőségéről, ő adja meg a világnak azt az erőteljességet, amelyben folyvást valami kétértelműség (azaz: lázadás) lappang. A magasrendű szellem, a *Fentvaló* iránti örök vágyakozásunkat megformálni és kifejezésre juttatni csakis színes képekben tudjuk; e színes képek megállás nélküli, de nem hiábavalónak tétélezett keresése és üldözése jelenti voltaképp a költő üdvösségét. „Idebenn, a régi képen, / jó éjszakát kíván anyám, / kísértethangon és szelíden, / mintha búcsúszavát ma is hallanám. // Magam vagyok, Uram, látod, / sem őrségem, sem fegyverem, / nézd, hány hűtlen cafat lóg csapzott szívemen. // Gondolsz-e néha arra, / lehetnél Te is a jegyesem?” (MT 25,13)

Iancu Laurát minduntalan ámulatba ejti Isten. Ámul, olykor hüledezik messzeségén, kegyességén, akaratának változatosságán, bizonyosságán, végzetetlen szeretetén vagy irgalmatlanságán. Ezzel együtt: konfesszionált vallása minden nagy és mély szenvedélyén áthat; minden nagy és mély szenvedélye kérdező ihletként is megzendül. – Ennek az immár öntörvényűsége szert tett, keresztyén szellemű költőnek a kivételes jelentőségét legnyilvánvalóbban az bizonyítja, hogy amiként újra és újra áttüzesíti a vallási misztérium, jószerivel ugyanúgy folytonosan fellobban benne a lázadás misztériuma.

A rendkívüli erkölcsi és vallási szigor és a világra irányuló megalkuvás nélküli figyelem az, amellyel az emberi bizonytalanságok korában, dekadens letörésekbe hullva és hithűségbe kapaszkodva, küzd saját igazáért: mi győz meg a helyes útról? A hit? A hideg észre sandító hitetlenség? A test örömei és édes kárhozatai híján elfakítjuk életünket; és csupán valami kétes aszkézis végett? („Kétezer éves ne-

veddel / ülök szemben. / A valahonnan érkező idővel” – *Idő*).

A szív tünődései a hit-hitetlenség kérdéséről, a keresztyéni attitűdhöz szervesen kapcsolódó világias (pogány?) szemlélet tapasztalatai kitűnő versek egész sorát kínálják. (*Jutalom, Holdjárás, Gólya, Százéves éjszaka*) Iancu Laura költészetében a verset a verstől már nem a minőség választja el, hanem a rádöbbenés arra, hogy hányféle színnel is bír egy ember lelke. És a szavak igazán csak keveseknél találkoznak egymással olyan egyértelműséggel, épp a kellő dekorativitással, és még kevesebbeknél fakasztanak olyan hangulatot, teremtik meg az egymás mellé helyezett fogalmakból kitelő asszociációkat, mint Iancu Lauránál.

És mégis: a szépen alakulató életmű házon belüli tökéletesedése is csak előjáték, prelúdium az *Este a faluban* című, tíz tételből komponált vers-szimfóniához képest, kitágított kerettel, monumentális arányokban!

A kérelem, s mellette a dac, a lázadás pogány szólamai, ágostoni felhangoktól kísérve; a hit útvesztője és a tisztánlátás félelmetes terepe, ahogy idő és tér átfoghatatlannak tűnő távolságait nyitja meg egyik verssor a másik után; s mindehhez voltaképpen egy kicsiny falu estéje a lírai ürügy, édig verődő következményei pedig az esendő emberben ütköznek össze.

Egyesülés Istennel, de kérdések, kételyek átlábolásait követően. A tíz tétel mindegyike az Úr faggatása. „Áruld el, Uram, / minek ez a sok nevenincs rettenet”, „Áruld el, Uram, / miért neveltél, mikor a tavaszt lestem!”, „Áruld el, Uram, / miért nem alszol!”, „Áruld el, Uram, / mintha csak táncba csábítanál, behunyt szemmel, / hogy ne lásd, amit vallanom kell!”, „Áruld el, Uram, / van-e más ország”, „Áruld el, Uram, / midőn a szív meg-megáll, / miért, hogy ácsorogva is zihál”, „Áruld el, Uram, / miféle ima fonja egymásba ujjaim?”, „Áruld el, Uram, / magam vagyok, nem hallja más”, „Áruld el, Uram, / van-e még jogom a múlthoz?”, „Áruld el, Uram, / hogyan kellett volna ma bebizonyítanom, / ha másként nem, hát hiányodban: vagy.”

És végül a mennyei királyság hatalmas kincsének igénylése: „Vedd komolyan, Uram, / nincsen szó, ha nem Te beszélsz!”

Éppen úgy végződik a roppant szimfónia, hogy kaput nyit egy új kezdetre.

Kelemen Lajos